

Джералд Даръл - „Срещи с животни“

Винаги съм се изненаждал как по цял свят хората не обръщат и капка внимание на заобикалящата ги фауна. За тях и в тропическия лес, и в саваната, и в планините, сред които живеят, очевидно не съществува никакъв живот. Очите им виждат само някакъв стерилен пейзаж. Този факт ми беше натрапен за сетен път по време на последното ми посещение в Аржентина. В Буенос Айрес се запознах с един англичанин, който беше прекарал целия си живот в тази страна, но не можа да се начуди къде сме тръгнали с жена ми да ловим животни в пампасите.

– Но *там* няма нищо, скъпи приятелю! – възкликна.

– Защо? – озадачих се, понеже ми се беше сторил интелигентен човек.

– Че то цялата пампа не е нищо друго освен трева и пак трева – заразмахва бойко той ръце в желанието си да ми покаже докъде стигала тревата. – Нищичко няма там, скъпи приятелю, абсолютно нищо, освен трева и тук-там по някоя крава.

Да, едно такова най-грубо описание на пампасите не е много далеч от истината, ако се няма предвид фактът, че тази огромна равнина се състои не само от крави и гаучоси. Изправен наред пампасите, можеш да се въртиш бавно на триста и шейсет градуса и ще видиш единствено легнала хоризонтално като маса за билиард трева, стигаща чак до хоризонта и прекъсвана само тук-таме от купчини гигантски магарешки бодили, високи около два метра и приличащи на несравними с нищо сюрреалистични свещници. Изпънал се под парещото синьо небе, този пейзаж може наистина да ти се стори мъртъв, но под трептящия плащ на тревата и сред горичките сухи, трошливи стъбла на магарешките тръни съществува един невероятно разнообразен живот. И ако тръгнеш на кон в най-голямата жега през този тревист килим или си запробиваш път през гигантска гора от бодили, при което крехките стъбла пукат и пращят под теб със силата на фойерверки, малко неща би видял, с изключение на птиците. На всеки четирийсет-петдесет метра ще срещнеш по някоя подземна сова, изпъчила се като гвардеец на пост върху туфа трева до дупката си, да те приковава с невярващ смразяващ поглед, а щом се приближиш, подхваща нервен притеснен танц, след което полита безшумно над тревата.

Движението ти неминуемо попада в полезрението и бива незабавно докладвано от наблюдателите на пампасите – черно-белите маскирани калугерици, които щъкат скришом насам-натам, привеждат глави и не те изпускат от зора си, докато в един момент не се вдигнат на шарените си криле и захванат да кръжат отгоре ти и да пищят тревожно „теро-теро-теро... теро... теро“, известявайки по този начин присъствието ти на всичко живо в радиус от няколко километра. Някъде там, далеч, други калугерици подхващат пронизителния зов, докато в един момент вече имаш чувството, че виковете им огласят цялата пампа. И няма живо същество, което да не е нащрек или да не проявява подозрителност. Пред теб два от привидно умрелите клони от скелета на мъртво дърво изведнъж разперват криле и се издигат към парещото синьо небе – каракари чиманго с внушителни ръждиви и бели пера и дълги стройни крака. А онова нещо, което ти е заприличало на свръхголяма туфа изсушена от слънцето трева, най-неочаквано се изправя на дългите си яки нозе и се понася с огромни плавни крачки и изпънат врат, слаломира изящно между магарешките бодили, а ти едва сега си даваш сметка, че не е било туфа трева, а обикновено нанду, притаило се с надеждата, че ще го подминеш, без да го забележиш. Така че разгласяването на присъствието ти от страна на калугериците си има и хубава страна: създава паника сред останалите обитатели на пампасите и ги кара да се покажат.

От време на време стигаш до някоя лагуна – плитко езерце, заобиколено с тръстика и няколко недорасли дървета. И попадаш на дебелия му зелени жаби, които, когато са

разтревожени, скачат *върху* теб със зейнали уста и издават страховити крясъци. А подир жабите през тревата се плъзгат тънки, дълги змии, украсени в сиво, черно и яркочервено, та приличат на вратовръзките на някое английско частно училище. В шавара почти гарантирано ще намериш гнездо на качулата паламедея – птица, наподобяваща огромна сива пуйка: рожбата клечи в леката вдлъбнатина върху изпечената от слънцето земя, жълтее като лютиче, но не потрепва дори докато копитата на коня ти я прекрачват; в това време родителите крачат тревожно насам-натам и тръбят уплашено, а между крясъците дават, но с по-тих глас, инструкции на отрочето.

Такава е пампата през деня. А вечерта, докато се прибираш, яздейки, у дома, слънцето залязва сред пламнали цветни облаци, патици долитат да се скупчат из лагуаните и при кацане разпращат вълнички из тихите води. Ятца розови лопатарки се спускат на розови облаци да се хранят из плитчините сред преспите от черношиести лебеди.

Яздиш през бодилите и колкото по-тъмно става, толкова по-голяма е вероятността да срещнеш някой броненосец, превил се като странна механична играчка, да се прокрадва в търсене на препитание; или пред теб ще се изправи скункс, блещукащ ярко в черно и бяло на фона на падащия здрач, опънал вдървена опашка и потропващ нервно и предупредително с лапи.

Това бяха първите ми впечатления от пампасите, и то само за няколко дни. А приятелят ми, прекарал целия си живот в Аржентина, така и не беше разбрал за съществуването на този малък птичи и животински свят. За него пампасите си оставаха „нищо, освен трева и тук-там по някоя крава“. Направо да го съжалиш.

ЧЕРНИЯТ БУШ

В много отношения Африка може да се нарече нещастен континент. Прякорът Ч ерния континент му излиза през викторианската епоха и старата му слава си стои непокътната досега, независимо от това, че вече е осеян с модерни градове, железопътни линии, застлани с чакъл пътища, коктейлни барове и други неизбежни придатъци на цивилизацията. Веднъж създадена, била тя добра или лоша, славата трудно отмира, а по неизвестни причини най-трудно се губи лошата репутация.

С най-лоша слава от целия континент вероятно се ползва западното му крайбрежие, наречено интригуващо „гробницата на белия човек“. Ред истории го описват – неправилно при това – като ширеща се непрестанна и непроходима джунгла. А успееш ли веднъж да пробиеш през преплетените лиани, през трънаците и шубраците (за всеобща изненада, в разказите непроходимата джунгла много често се оказва лесно пробиваема), установяваш как няма храст, който да не се люлее и да не потрепва от купищата диви същества, които само чакат да ти се нахвърлят: леопарди със светнали очи, гневно съскащи змии и речни крокодили, впрегнали всичките си нерви да приличат по-убедително на дънер, отколкото самите дънери. Преодолееш ли някак си всички тези опасности, неминуемо налиташ на някое диво местно племе, настроило се да нанесе смъртоносен удар по нещастния пътешественик.

Тези местни люде са по правило от два вида – канибали и не-канибали: канибалите са неизменно въоръжени с копия, а не-канибалите – със стрели, от които капе смъртоносна отрова, каквато науката обикновено не познава.

Не че човек може да има нещо против творческото въображение, стига то да е лесно разпознаваемо като такова. За жалост, западният африкански бряг е дотолкова набеден, че и при най-малкия опит да се противопоставиш на общоприетите представи, веднага ти лепват етикета на лъжец, чийто крак никога не е стъпвал там. И ми става много мъчно, като си помисля колко онеправдана е тази част от света, където природата е толкова чудата, пишна и красива, макар да си давам прекрасно сметка, че съм само един ридещ тъжно наред пустощта глас.

В хода на моята дейност съм имал възможността да наблюдавам по един или друг начин много тропически лесове, тъй като на човек, който си изкарва прехраната с лов на живи диви животни, му се налага неизбежно да навлиза да ги търси в така наречената непроходима джунгла. Те, за съжаление, не щат да идват сами. Сигнал съм до извода, че среднотатистическият тропически лес всъщност страда от невероятната липса на диви екземпляри: че може цял ден да се скиташ, без да видиш нищо по-вълнуващо от някоя и друга птица или пеперуда. Не че няма животни – има ги, и то в изобилие, но те най-разумно те отбягват, така че, ако искаш да ги видиш или заловиш, трябва да знаеш къде точно да ги търсиш. Спомням си как веднъж, след шестмесечен лов в горите на Камерун, показах събраните от мен стотина и петдесет различни бозайници, птици и влечуги на един джентълмен, който от двацет и пет години живееше в този район, и той остана поразен от факта, че такова многообразие е съществувало едва ли не пред прага на дома му, в гората, която той е смятал за безинтересна и почти лишена от живот.

Жителите на Западна Африка, които използват известния като „пиджин“ диалект на английския, наричат гората „буш“. При това правят разлика между два вида буш: единият е районът около селото, съответно градчето, който е добре познат на ловците и на места прелива в обработваеми ниви. Там животните се плашат и е трудно да ги видиш. Другият вид е черният буш, отдалечен с километри от най-близките села и посещаван само понякога от някой и друг ловец; именно тук, стига да си търпелив и тих, можеш да видиш дивите животни.

Животните обаче не можеш да ги уловиш, ако просто разхвърляш капани из гората; колкото и случайни да ти се сторят от пръв поглед техните движения, скоро установяваш, че в мнозинството си те имат строго установени навици и в продължение на цели години се движат по едни и същи пътеки, явявайки се на едни и същи територии в определени периоди, когато там се намира достатъчно храна, а после, щом тя свърши, изчезват нанякъде, и винаги пият вода на едни и същи места. Някои дори си имат специални тоалетни, често отдалечени на известно разстояние от леговищата, в които прекарват по-голямата част от живота си. Случвало се е да поставя капан в гората и нищо да не се хване, а като го преместя само на три метра вляво или вдясно – веднага да улова нещо, понеже съм налучкал пътя, който дадено животно използва редовно. Така че преди да заложиш капаните, трябва най-търпеливо и внимателно да изучиш околността и да установиш кои са най-често използваните маршрути по върхарите на дърветата или по горския терен; къде са започнали да зреят дивите плодове и в кои дупки прекарват деня нощните животни. Докато бях в Западна Африка, прекарах сума ти време в наблюдения – да установя привичките на горските обитатели, че да ми е лесно да ги улова и опазя.

Един такъв район изучавах в продължение на около три седмици. В горите на Камерун понякога се срещат места, където почвеният слой е прекалено тънък, за да може да издържи корените на гигантските дървета, на чието място в такива случаи са се настанили нискорастящи шубраци, храсти и дълги треви, намиращи достатъчно препитание в тънкия слой пръст върху някоя сива скала. И доста бързо установих, че краищата на една от тези естествени ливади, която се намираще на около пет километра от бивака ми, са идеално място за наблюдаване на всякакви диви животинки, тъй като поляната се състоеше всъщност от три ясно отчетливи растителни зони: първо – самата трева, на площ около осем хектара, почти напълно избелена от прежурящото слънце; около нея – тясна ивица шубраци и храсти, оплетени нагъсто с паразитни пълзящи растения и окичени с ярките цветя на поветицовидното фасулче; и едва след тази зона с ниска растителност започваше истинската гора с огромни петдесетметрови стволоче – масивни колони, които подпираха безкрайния покрив от зелени листа. При което, ако

човек си подбере внимателно мястото, може да наблюдава едновременно по един малък сектор и от трите вида растителност.

Напусках лагера много рано сутрин; но дори и в този ранен час слънцето вече припичаше жестоко. Излизах от разчистената лагерна площадка и се мушвах в хладния лес и зелената му сумрачна светлина, която успяваше да пробие през гъстия листак над главата ми. Пристъпвах внимателно между гигантските стволоче по горския под, така плътно покрит от пласт подир пласт опадали листа, че пружинираше меко и леко под краката ми като някакъв персийски килим. Единственият шум, който се чуваше, беше непрестанното стържене на милионите цикади, впили се в кората на дърветата, от което въздухът буквално трепереше; но щом се приближех, тези красиви зелено-сребристи насекоми се понасяха из гората като миниатюрни самолетчета на блещукащите си прозрачни крилца. От време на време дочувах и жалното „ууиии“ на малка птичка, която така и не успях да идентифицирам, но която винаги ми правеше компания, докато скитах из гората, и ми задаваше въпроси със своя мек ромонещ гласец.

На места над главата ми се появяваше голяма пролука в листния покрив – от някой прояден от насекомите и влагата клон, паднал с трясък от няколко десетки метра височина и оставил дупка в горския навес, през който златните слънчеви лъчи сега пробиваха до земята. И в тези петна от ярка слънчева светлина се виждаха ясно насъбралите се пеперуди: едри екземпляри с продълговати, тесни оранжевочервени криле, блещукащи на тъмния горски фон като десетки пламъчета от свещи; малки, нежни, приличащи на снежинки създания, които се надигаха като облаци изпод нозете ми, после бавно, с пируети кацаха пак върху тъмните плесенявали листа. Докато по някое време стигнех до брега на поточето, промушващо се шепнешком през огладените от водата канари, всяка една украсена с калпаче от зелен мъх и ситни растения. Поточето прекосяваше леса, след нея – и ивицата с ниската растителност и навлизаше в ливадата. Но на самия ръб на гората теренът ставаше полегат, та водата образуваше няколко миниатюрни водопадчета, всяко едно украсено с туфи диви бегонии с блестящи восъчно жълти цветчета. Тук, на края на гората, силните дъждове бяха успели да отмият постепенно почвата изпод масивните корени на едно от гигантските дървета и то беше рухнало така, че сега половината му беше все още в леса, а другата половина лежеше в ливадата – огромен кух ствол, бавно гниеца черупка, обрасла нагъсто с поветицовидно фасулче и мъх, – а по белещата му се кора маршируваха батальони от отровни гъбки. Тук беше моето скривалище: по част от ствола кората беше опадала, разкривайки кухата му наподобяваща на кану вътрешност, където можех да се притая, скрит зад ниската растителност. След като се убедях, че корубата няма за момента други обитатели, скривах се в нея и започвах да чакам.

През първия час обикновено не се забелязва нищо, освен цвърченето на цикадите, по някой висок крясък на жаба дървесница откъм брега на поточето и от време на време по някоя случайна пеперуда. Но след известно време гората вече те е погълнала, забравила е за присъствието ти, та ако не шавъркаш, след този час вече си възприет като част – макар и доста непохватна на вид – от целия пейзаж.

По правило най-напред се появяват гигантските бананояди, които се хранят с дивите смокини по края на поляната. Тези огромни птици с дълги, провиснали като на свраки опашки, още на километър от леса започват да предупреждават за пристигането си с поредица мощни, звънливи и радостни крясъци: „каруу, куу, куу, куу“. Долитат устремно и с чести пикирания откъм гората, кацат по смокиновите дървета, започват да си подвикват щастливо и да подмятат дългите си опашки, от което златистозелените им пера присвяткват с всички цветове на дъгата. Притичват по клоните по един съвсем нехарактерен за птица начин, скачат от един на друг с големи кенгурски скокове, късат дивите смокини и лакомо ги поглъщат. След тях на угощението се явяват цяло стадо

гвенони мона с ръждивочервена козина, сиви крачка и с по две яркобели петна, подобни на два гигантски отпечатъка от пръсти, от двете страни на основата на опашките им. Приближаването на тези маймуни може да се сравни единствено с внезапен вой на вятъра през листата на дърветата, но ако човек се вслуша внимателно, ще отдели от фона особения звук „ууп-ууп“, следван от силно и донякъде пиянско свирене, сякаш десетки праисторически таксита са попаднали в улично задръстване. Този звук оповестява появата на птиците носорози, които следват неотлъчно маймунските стада и се хранят не само с намерените от маймуните плодове, но и с гущерите, жабите дървесници и насекомите, които те подплашват, докато се прехвърлят по върхарите на дърветата.